

Hajdú Farkas-Zoltán
A DOLGOK RENDJE

I. KÖNYV

Szolik

BOOKART
Csíkszereda, 2010

A könyv megjelenését
a *Communitas Alapítvány* támogatta.



ISBN 978-606-92145-6-5 Összkiadás
ISBN 978-606-92145-7-2 Első könyv

© Hajdú Farkas-Zoltán, 2010
© Bookart Kiadó, 2010

NIHIL HUMANI A ME ALIENUM PUTO.

Prelúdium

Da mihi Domine, sciret et intellegere.

Soliloquia

Szent Ágoston: Midőn már egy idő óta a legkülönbözőbb gondolatok foglalkoztattak, s hosszú napokon keresztül zordan kerestem önmagam, meg hogy mi lenne számomra a jó és mi lenne a kerülőnivaló rossz, hirtelen valaki megszólított – talán én magam voltam, talán valaki más bennem vagy rajtam kívül levő, nem tudom (ez az, amit mindenekelőtt meg akarok tudni) – szóval megszólított az Értelem.

Értelem: – Ide figyelj! Ha felfedeznél valamit, vajon kire bíznád, hogy továbbléphess?

– Erre tán az emlékezet volna a legalkalmasabb.

Értelem: – Szóval az emlékezet fogja leghívebben megőrizni kutatásaid gyümölcseit?

– Nagyon nehéz lesz, jobban mondvá lehetetlen.

Értelem: – Látod, ezért kell írni.

Pátosz

– Az idő vágató folyamában egyetlen szilárd pont van: a pusztulás fúriája. *Hic Rhodus, hic salta*. Most mutasd meg, mit tudsz! A sötétségben csak a halál világlik.

– A valóság egyedülvaló, csak az egyes számot szereti, míg az igazságot kereső elmélet mindig többes számban leledzik. A többes szám viszont képtelen a tartós békére, előbb-utóbb

háborúzni kezd. Az ellenfelek célja, hogy rontsák a másik hitelét, hogy rásüthessék egymásra a tévtan bélyegét.

– Az igazság a valóság részhalmaza, mert a valóságban a hazugság is honos.

– A szeretet egyedül van, csak az egyes számot szereti, míg a szerelem csak többes számban leledzik. A többes szám újfent képtelen a tartós békére, előbb-utóbb háborúzni kezd. Az ellenfelek célja, hogy rásüthessék egymásra a hűtlenség bélyegét.

– A szerelem a szeretet részhalmaza, mert a szeretetben a féltékenység is honos.

– Szeretet annyi mint valóság. Szezelem annyi mint igazság. A szeretet transzcendencia, a szerelem izzadság, nyál, sperma.

– Nem bináris rendszerekben az igazság a valóság részhalmaza csupán! De vannak-e nem bináris rendszerek?

– Ágoston szerint az igazság annyi mint Isten. Nincs megtévesztőbb a valóságnál.

– Rád terítem a valóság palástját, játszodjunk, sebezünk meg egymást.

– Kedvesem! Csak a valóság igazságos, csak érte lennének képesek meghalni. Az igazság a valóság részhalmaza. Semmivel sem több. Okosság, szépség, hűség. Melyiket választod?

– Édesem! Szép hűséges okosságod, sóvárgok érte.

Az igazság körül bábáskodók vitustánca

Igaz a hús vérré vált ige. Igaznak csak az tekinthető, amit karizmatikus vezetőnk híveiként hitelesítünk. Igaznak nevezzük azt, amit minden elképzelhető lehetőség, körülmény és ellenvetés mérlegelése után közösen elfogadtunk. Igaz az Emberré vált Isten kinyilatkoztatása. Igaz, ami kézenfekvő. Igaz az önmagában meggyőző, még akkor is, ha kívülről ellentmondá-

PRELÚDIUM

sosnak tűnik: az önmagában koherens disszonancia. Igazság: a tényállásoknak megfelelő fogalmak, illetve mondatok összessége. Az igazság nem más, mint a róla alkotott konstrukcióink, elképzeléseink összessége. Igaz a lét, ha annak mutatkozik; *aletheia* annyi mint nem rejtett, leplezetlen, látható: a megtapasztalható. *Auctoritas, non veritas facit legem*: csak a hatalom törvényesítheti a normákat; a hatalom igazsága. Igazság? Megállapodás kérdése az egész. Igaz minden állítás, kijelentés, közlés, míg ki nem derül róla, hogy hamis. Igaz, ami áttekinthetőséget és tájékozódást ígér. Igaz az önmagát megtapasztaló élet: izzok, tehát vagyok. Igaz, ami szép és meggyőző. Igaz, ami jó. Igaz minden, ami az igaz állításokból ellentmondásmentesen következik. Igaz, ami egyszerre jó, vagyis erkölcsös, és szép: *kalokagathia*.

Drog

- Beteg vagyok, fáj a szívem, vajon ki gyógyít meg engem?
- Valóságos minden, ami meggyógyít. A gyógyítónak mindig igaza van. Nem az orvosságoktól fogsz meggyógyulni, hanem az olvasmányaidban rejtőző, gyógyítani képes, de az örök üdvözüléssel nem kecsegtető gondolatoktól. A valóság az új erőt adó, friss gondolatokat ébresztő könyvekben rejtőzik. Ezek a leghatásosabb gyógyszerek. A görög *pharmakon* kettős jelentése: gyógyszer és kábítószer: *drog*.
- Petrarca szerint van ki a könyvektől bölcsebb lesz, a másik megőrül tőlük. A lényeg a *dosis*. A túladagolás szellemi szorulást eredményez.

SZOLIK

Glen Elgin, szolík

A whisky mindig segít, lásd a jó öreg westernfilmek *running gag*jét: jó epilepszia, megfázás, impotencia, szívinfarktus, kiütés, az ágostoni értelem kiszáradt gégéjű zaklatásai, a biztos pont hiánya ellen. Még utolsó utadra is elkísér: *Shyrba Whisky* (200?, netán 20??). Egyszer megkérdezte valaki az íreket, hogy miért oly büszkék szerény felhozatalukra (Joyce a *Jamesonra* esküdött, mert azt állítólag a Dublinon végigcsordogáló szennyves Liffey szüretlen vizéből készítik), míg a skótok több száz fajtát desztillálnak? Az írek válasza: *they are still trying*. Emberünk állítólag az amerikaiaknak is felemlegette dilemmáját, mire ezek: nálunk tulajdonképpen a skótok és az írek is bourbont isznak.

A skót Glen Elgin Distillery (Elgin, Morayshire IV30 3SL) falán a következő mondatot olvasni: *The time is out of joint: O cursed spite, / That ever I was born to set it right!* (A. J.: „Kizökken az idő: ó, kárhozat! / Hogy én születtem helyretolni azt.”)

Van egy érdekes tulajdonságod...

Amiel

Ha már álmodni sem merjük, hogy néhány évecskét még kihúzzunk, egy évet, egy hónapot, ha már meg vannak számlálva óráink, s minden küszöbön álló éjszakánk veszély és bizonytalanság forrásává válik, érthető módon lemondunk a művészetről, a tudományról, a politikáról, s beérjük a magánbeszéddel, amit végóránkig folytathatunk. Ez a belső monológ (ez az önmagunkkal folytatott beszélgetés) még a halálraítéltnak, a kivégzésre várónak is megadatik. Ilyenkor az ember bensője szellemi fegyelmezettsége után kutat. Nincs többé kedve csillogni, magába fordul, pszichologizál. Beszünteti a cselekvést, feloldódik a szemlélődésben...

PRELÚDIUM

*Akár a haldokló nyúl, hazatér lelkiismeretébe, gondolatai közé.
S míg még kezében a lant, még övé a pillanat magánya, erőt merít
önnön visszhangjából, és elkezd beszélgetni Istennel.*

Rilke

*Wer seines Lebens viele Widersinne
versöhnt und dankbar in ein Sinnbild faßt,
der drängt
die Lärmenden aus dem Palast,
wird anders festlich, und du bist der Gast,
den er sanften Abenden empfängt.*

*Du bist der Zweite seiner Einsamkeit,
die ruhige Mitte seinen Monologen;
und jeder Kreis, um dich gezogen,
spannt ihm den Zirkel aus der Zeit.*

Szent Ágoston

*Uram, mint elkóborolt bárány, szorongva kerestelek magam körül,
míg Te mindvégig bennem lakoztál. Vándoroltam városok utcáin,
terein, sehol sem leltelek, mert nem találhatom meg kívül azt, aki
mindig bennem lakozott.*

I. Szoli

Szent Ágoston: „Íme, Istenhez imádkoztam. Mit akarsz hát tudni? Mindazt, amiért imádkoztam. Röviden foglald össze! Istent és a lelket kívánom megismerni! Semmi mást? Egyáltalában semmi mást!”

Magamat szeretném megismerni! Csak önmagadat? Az életet és a halált. Térj a tárgyra! Íme, magamba szálltam... Ne ködösíts!... Hogy rád találjak.

*

– Sok van, mi iszonyatos, de az embernél nincsen iszonytatóbb. Nem jut eszembe, hogy ki mondta.

– Jól mondta. Az ember soha sem lehet biztos önmagában. Azt a két rettenetes világégést, a tömeghalált, az ipari méretekben űzött, gyilkolást, a haláltáborokat mi magunk találtuk ki és vittük véghez. Végletes gyűlölettől fűtött harcaink! Romokban hever a számtalan esküvel szentesített NAGY EGÉSZ! Mit műveltünk? Ugyan biza mit műveltünk?!

– Emberek vagyunk. Emberek? Miben különbözünk az állatoktól? Hogy beszélünk? Hogy politizálunk? Hogy eltemetjük halottainkat? Hogy hazudozunk? Hogy hiszünk a Fennvalóban? Hogy ekénkből kardot kovácsolunk és felebarátunk életére törünk? Hogy maszturbálunk? Hogy törvénykezünk? Hogy megszegjük törvényeinket? Hogy divatozunk? Hogy halhatatlan a lelkünk? Hogy összevissza fogadkozunk? Hogy már gyermekkorunkban megérint a halál szele? Hogy művészkedünk?

– Az állatok pátosztalanok. Az emberi lét meg ösztönmentes létfogyatekosság, az ösztönök programrabságát nem ismerő, szabad tántorgás. Ha minden jól megy, a kihordás rövidségétől sérült kreatúra két-három év után éppúgy rohangál a mezőkön akár a ma született bárány. A létezésbe hajított Ádámnak technikára, munkára, kultúrára van szüksége. De legfőképpen: intézményekre. Ösztönpótlókra: egyház, iskola, adóhivatal, és ki ne hagyjuk a hadsereget meg az egyházat. Mert csak ezek szavatolják a megbízhatóságot, az autoritást, viselkedésünk biztonságát, mindazt, amit a természet megtagadott tőlünk. Bizony, a világ felé nyitott emberre nehezedő mindennapos döntéskényszer csak intézményeink képesek csökkenteni. Intuíciók helyett institúciók: életünk biztos kikötői.

– Az ember excentrikus. *Ex centris*: nem áll a természet középpontjában. Ügyefogyott, különcködő, csapongó, szertelenül bogaras: eredetieskedő. A természetet nem az embernek találták ki, más, mint a növények és az állatok. Önmagát észlelő lény.

– Az organikus világ viszont arra kényszeríti, hogy mesterséges természetességet teremtsen maga körül. A természet az ember hazugsága. A fű fű, s csak te mondod, nézd a gyöngéd fűvet, hogy nyújtja az ég felé harmatát; nézd az alázatos fűvet, hogy meggyörnyed lépteink alatt. A természet: az ember. Annyi jel íratott belé, ahányra szükség van. Ha a természetbe temetkezel, a tulajdon lelkeddel beszélsz. Ő az a visszhang, aki nemcsak visszahozza a hangot, de újraejteti, s hangosabban mint előbb. Az emberek elveszik bátorságodat önmagadhoz; a természet felfokozza. Az emberek a maguk alkotásai, a természet a tied. Ki is mondta ezt?

– Igen, az ember természetéhez tartozik, hogy nem része a természetnek: arra kárhoztatott, hogy saját életének ura legyen. Nincs a világ középpontjában, vagyis paradox módon csak önmagát tekintheti középpontnak. Biztonságát ezért a természetfelet-

ti szférákban keresi. Egyfolytában sír és nevet. A síró-nevető embernek különös, excentrikus élményben van része: hogy ha sír vagy nevet, nem ura önmagának. Sírva-nevetve észleli, hogy lelke testében lakozik. Félszeg végzetesség, ha jobban szereted: végzetes félszégesség. Elmúló testben halhatatlan lélek. A *veled Uram, de nélkülöd* kettőssége. Kultúra annyi mint test és lélek kiegyensúlyozott viszonyát keresni annak tudatában, hogy ez a mutatóvagy senkinek sem sikerült.

– Mert van bennünk valami leküzdhetetlenül idegen. Mert nem vagyunk önmagunk ura. *Je suis un autre*. Vajon kinek a fikciója vagyok?

– Elborzaszt ez a kikerülhetetlen sorsszerűség! A történelem nem sorsszerű. Ugyebár kétszer nem léphetsz ugyanabba a folyóba. A történelem csak addig törvényszerű amíg annak tartod, vagyis amíg hiszel a múlt folytonosságának megváltoztathatatlanságában...

– Amelyet éppen ez a hit reprodukál. Rendíthetetlenül. Tudom, hogy nem léphetek, de akkor mi lesz az egyezésekkel? Érzékelésünk Ádám óta tapodtat sem gazdagodott. Látás, hallás, szaglás, tapintás, ízlelés. Tudsz valami újabbról? Megkívánni, beszélgetni, csereberélni, az időt közösen megélni... nem folytatom. Ezek minden időben, minden kultúrában fontosak.

– De hogy lefeküdhettek-e az unokahúggal, hogy szabadon jártathatom-e a számat, hogy mit adhatok-vehetek, hogy mit fogok tenni halott apámmal? Szóval ezekben a dolgokban a történelem sohasem volt állhatatos. Szerencsére. Mert az egyezések halálosan unalmasak, míg a különbözőségek...

II. Szoli

Szent Ágoston: „Íme, Istenhez imádkoztam. Mit akarsz hát tudni? Mindazt, amiért imádkoztam. Röviden foglald össze! Istent és a lelket kívánom megismerni! Semmi mást? Egyáltalában semmi mást!”

Magamat szeretném megismerni! Csak önmagadat? Az életet és a halált. Térj a tárgyra! Íme, magamba szálltam... Ne ködösíts!... Hogy rád találjak.

*

– Miért is nem haltam meg fogantatásomkor? Hogy pusztultam volna el már az anyaméhben!

– Valóban, nem mindegy, hogyha a gyerek nekimegy a krencnek, mi esik a fejére: a *Vita nuova* vagy egy pálinkásüveg. Nos, ebben bizony van egy jó adag igazságtalanság. Teremtőnk a műveltséget és a jólétet botrányos méltánytalansággal osztogatja.

– Miért is ki nem múltam, mihelyt megszülettem? Vagy meghaltam volna, mikor megszülettem!

– Mert igazságosaknak kellene lennünk a megszületett emberfiával. Hogyan beszélhetnénk igazságosan a méltányosságról? Méltányosan az igazságosságról? Hol az a pártatlan, elfogulatlan várta, melynek tetejéről derékségesen osztogathatnánk? Három *ezittakérdés*.

– Miért nem zárta be az én anyám méhének kapuit?

– Mert nem zárhatta! Vajon ha születésünk előtt – a tudatlanság bársonyos fátylába burkolva, amikor még fogalmunk sincs, hogy hamarosan milyen emberi körülmények közé vettetünk – választhatnánk, mindannyian az igazságosság ugyanazon rendjére tennénk-e le voksunkat? Másképpen: rendezhető-e úgy az igazságosság, hogy az mindannyiunk önérdekének megfeleljen? Másfél ezittakérdés.

– Miért nem rejtette...?

– Mert nem rejthette! Ebben a személyes sorsunkat még nem is sejtő, fiktív őállapotban persze mindannyian a legmesszebbmenő igazságosságra és becsületességre szavaznánk. Az önzés transzcendenciája: élj úgy, hogy cselekedeteid lényege akármi-kor általánosan betartható törvénnyé válhasson. Szóval, ha választhatnánk e személyünket megelőző állapotban, valószínűleg arra figyelnék, hogy döntésünk legelőnytelenebb következménye is a lehető legelőnyösebb legyen számunkra.

– Miért nem rejtette el szemeim elől a nyomorúságot? De ő a kint nem rejtette el szemem elől!

– Ezek szerint egy társadalom akkor igazságos, ha a legszerencsétlenebbjeinek is viszonylag jól megy sora. Ha a kínlődás és szenvedés átmeneti, nem hagy mélyebb nyomot a lelkekben. Ha a világ a legmesszebbmenő, univerzális kölcsönösségen alapszik. Ha minden személy részeltetik az alapvető jogok és szabadságok általánosan elfogadott csomagjában.

– Miért vett fel engem térdére?

– Mert felfogtak térdei! Aki meg az átlagnál jobb életre, netán luxusra vágyik, hadd bizonyítsa be, hogy kitüntetett helyzetével, legjobb esetben javított, legrosszabb esetben fikarcnyit sem rontott elesett embertársai esélyein.

– Miért emelt az emlőire, hogy szopjam?!

II. SZOLI

– Mert másként nem tehetett! A vakság, az esetlegesség, az egyéneket érő sérelmek csak ellehetetlenítik az igazságot. Jusztícia joggal kötötte be szemét. (???)

– Vajon vesszen-e a nap, amikor világra jöttem, az éj, amelyen azt mondták: világra jöttem?

III. Szoli

Szent Ágoston: „Íme, Istenhez imádkoztam. Mit akarsz hát tudni? Mindazt, amiért imádkoztam. Röviden foglald össze! Istent és a lelket kívánom megismerni! Semmi mást? Egyáltalában semmi mást!”

Magamat szeretném megismerni! Csak önmagadat? Az életet és a halált. Térj a tárgyra! Íme, magamba szálltam... Ne ködösíts!... Hogy rád találjak.

*

– Az ítélet pedig ez: szabadság.

– Ez képtelenség!

– *Jawohl!*, szabadságra ítéltettünk.

– Abszurd ítélet!

– Éppen az élet eme abszurditása készítet cselekvésre. Igenis, a mindent körülfogó értelmetlenség ellenére elhatároztam, hogy harcolni fogok.

– A létezés a lényeg előtt való: kérdezetlenül jöttem világra, nem én vagyok önmagam oka. Az élet sorskivetettjeként elég a legkisebb sikertelenség, hogy létemet értelmetlennek, feneketlennek és abszurdnak lássam... Legyen az a nap sötétség! Az Isten odafenn ne törődjék velem, ne is ragyogjon fel annak a napnak a fénye! Borítsa éjszaka és sűrű sötétség, nehezedjenek rá gomolygó fellegek, tartsa rettegésben nappali sötétség! Tartsa azt fogva sötétség és a halál árnyéka; a felhő lakozzék rajta, nappali borulatok tegyék rettenetessé. Sötétség nyelje el! Ne soroljátok az év többi napja közé, és ne számítsák be hónapok napjának!

Az az éjjel meg maradjon magtalan! Ne lászson soha hangos vigadozást! Átkozzák meg azt, akik a nappalt átkozzák, akik bátrak felingerelni a leviathánt. Homály takarja el hajnalcsillagait, hasztalan várjon a világosságra! Ne láthassa meg, hogy a tavasz kinyitja szemét!

– Jó úton jársz! Az önkéntesség tapasztalata éppen elégséges ok arra, hogy eltávolodjunk kényszerű önmagunktól. Tudatomban van a környező világba beépülő énem, ahogy magányos önmagam is tudatom része. Én én vagyok, és nem az a másik, még kevésbé az ott, az az önmagában létező dolog.

– Az önmagáról tudomást vevő itt-létem furcsamód mégis gondoskodik önmagáról.

– Meg kell különböztetnünk a magábanvaló és a magáértvaló szféráját. Magábanvaló: az a létforma, amely azonos a dolgok világával. Magáértvaló: az önmagával törődő, az önmaga iránt érdeklődő, az önmagát egyszerre érdekesnek és szörnyűségeseznek látó. Ez utóbbi a tudatos szubjektumok létformája.

– Értem: a magábanvaló a dologiség szférája, míg a magáértvaló a transzcendenciáé...

– De az utóbbinak semmi köze a teológiához! Csupán azt jelenti, hogy az eksztatikus öntudat kilép a ténybeliség világából. Tudatos szubjektummá csak úgy válhatsz, ha megszabadulsz a tényszerűség összes kötöttségétől. Hogy kapcsolatba léphess önmagaddal.

– Szóval nemcsak az a másik, önmagam is tudatom része vagyok...

– De nem lehetsz tudatod objektív része, mert önmagadat képtelen vagy tárgyszerűen szemlélni. Vagyis az öntudat prereflexív. Csak az önmagát szubjektum-objektum kapcsolataként meghatározni képes tudat reflexív...

– Prereflexív bizalmasság, otthonosság önmagammal: a fájdalom, amit érzek, saját fájdalmam...

III. SZOLI

– Valahogy így. Itt van például a félelem és a rettegés. A félelem körülhatárolható: kutyáktól, patkányoktól, árulóktól, szóval megnevezhető veszélyektől félünk. A rettegésnek ellenben nincsen tárgya: megokolhatalan, s mint ilyen: oktalan. Nem a létezőtől szorongok, hanem magától a léttől és a nemléttől.

– Főleg ha az „egészet”, a világot, az életet értéktelennek, múlékonynak érzem. Kozmikus magány...

– S ezen semmilyenfajta találkozás nem segít. Egó találkozik alterrel, hasonmásával, de csak objektumként szemlélheti azt, vagyis tárgyiasítva. Szadista pillantások: a pokol mindig a másik, hisz tudom, ő is ugyanúgy gondolkodik rólam, akár én őróla. *Il n'existe pas l'amour heureux.*

– Tam-taram-tattaram... Daloljunk hát indokolatlan létük tudatáról... Tom-torom-tottotorom... Menthetetlen magányukról... Tum-turum-tuttuturum... A poklról és a többiekről... tám-táram-táttátáram... Törődjünk csak önmagunkkal... tém-térem-téttétérem... Az önmagunkért vállalt, egy személyes felelősséggel... Tim-tirim-tittitirim... Okvetlen szabadságunkkal... tüm-türöm-tüttötüröm...!

– Van egy makacsul visszatérő álmom. Mintha vissza akarna vezetni arra a kedves helyre, ahol nagyapám háza állt, ahol közel ötven éve megszülettem egy fehér abrosszal letakart zongorán, mert minden mást elhordtak a katonák és a parasztok. Bemennék, de valami visszatart. Gyakran álmodom ezt. Ahogy megpillantom a csillogó ebédlőt álmomban is tudom, hogy az csak álom, örömet elhomályosítja az ébredés varázsa. Néha zavarban vagyok, nem látom a házat és a fenyőket. Ilyenkor elszomorodom és alig várom, hogy az álom visszatérjen, amelyben újra kisfiú vagyok és boldog, mert tudom: bármi lehetséges, minden előttem áll.